

Η πάλη γύρω από την ευρωπαϊκή αγορά εργασίας

Η τρέχουσα κρίση που ξεκίνησε το 2008 ως κατάρρευση των κερδοσκοπικών πιστωτικών δομών στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη δεν έχει οδηγήσει μέχρι τώρα στο ξήλωμα της ηγεμονίας της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας. Τα παραδοσιακά μακροοικονομικά παραμένουν το κυρίαρχο πλαίσιο για τη χαρτογράφηση της διαδρομής. Προφανώς, οι τράπεζες βρίσκονται προσωρινά σε άμυνα, αλλά η ώθηση να γίνουν οι ζωές των εργαζομένων πιο επισφαλείς, να χαμηλώσουν τα εισοδήματα, να εξαλειφθούν η εργασιακή ασφάλεια και οι παροχές κοινωνικής πρόνοιας συνεχίζεται, ωσάν να μην έχει συμβεί τίποτα. Μάλιστα, αυτή η ώθηση ακολουθείται με νέα ένταση, τώρα που κατέφθασε ο λογαριασμός δεκαετιών αχαλίνωτου ιδιωτικού πλουτισμού. Κάποιος πρέπει να βρεθεί για να πληρώσει αυτό τον λογαριασμό, και όλες οι κυβερνήσεις στη Δύση συμφωνούν ότι αυτός πρέπει να είναι ο εργαζόμενος πληθυσμός.

Ο νεοφιλελευθερισμός ως σχολή σκέψης ανάγεται στον Friedrich von Hayek και τον Milton Friedman, οι οποίοι το 1947 σύστησαν την Εταιρεία Mont Pèlerin με στόχο την καταπολέμηση του κράτους στην οικονομία. Σύμφωνα με το νεοφιλελεύθερο δόγμα, κανένας δεν πρέπει να έχει την αυταπάτη ότι η ευημερία του ενός συνιστά ευθύνη της κοινότητας. Αντίθετα, οι άνθρωποι θα πρέπει να αναγκαστούν να κατανοήσουν ότι έχουν μόνο τον εαυτό τους για να στηριχτούν. Από αυτή την οπτική γωνία, όλες οι κοινωνικές διευθετήσεις, εκτός από την ανταγωνιστική αγορά, είναι ύποπτες. Ήδη, στο ιδρυτικό συνέδριο του Mont Pèlerin, το πρόβλημα των συνδικαλιστικών ενώσεων βρισκόταν ψηλά στην ατζέντα.

*Ο Kees van der Pijl είναι Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Sussex. Το έργο του ασχολείται πρωτίστως με τον υπερεθνικό τάξικό σχηματισμό και τις διεθνείς σχέσεις, ενώ ο ίδιος θεωρείται θεμελιωτής της κριτικής προσέγγισης στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία. Το βιβλίο του *Nomads, Empires, States* (2007) έλαβε το Βραβείο Isaak Deutscher. Άλλα βιβλία του: *Global Rivalries from the Cold War to Iraq* (2006)· *Transnational Classes and International Relations* (1998)· και *The Making of an Atlantic Ruling Class* (1984). Το παρόν άρθρο γράφτηκε ειδικά για την «Ουτοπία».

Όμως, ο νεοφιλελευθερισμός παρέμενε για καιρό περιορισμένος στα πανεπιστημιακά τμήματα οικονομικών επιστημών, σε μία άβολη συνύπαρξη με τα μακροοικονομικά του J.M. Keynes. Μόνο όταν η κρίση της κείνσιανης διαχείρισης μέσω της ζήτησης κατά τη δεκαετία του '70 άνοιξε τον δρόμο μπόρεσε το νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα να προσφέρει τον εαυτό του ως μία πρακτική εναλλακτική λύση. Το πρώτο πείραμα (με τον Friedman και τους συναδέλφους του από το Σικάγο σε συμβουλευτικό ρόλο) ακολούθησε την ανάληψη της εξουσίας από τον Στρατηγό Pinochet στη Χιλή. Η δολοφονική επίθεση στη Χιλιανή δημοκρατία στόχο είχε την καταστροφή, μια για πάντα, της ικανότητας των προοδευτικών δυνάμεων να προσαρμόζουν την πολιτική οικονομία στις ανάγκες των ανθρώπων ως σύνολο.

Ούτε οι νεοφασίστες στρατιωτικοί, ούτε οι υποστηρικτές τους στο Λονδίνο ή την Ουάσιγκτον γνώριζαν αρχικά την ύπαρξη του νεοφιλελευθερισμού, όμως μία βίαιη κρατική παρέμβαση στην πραγματικότητα δεν είναι ασύμβατη με τη νεοφιλελεύθερη διδασκαλία. Προτού η ελεύθερη αγορά κάνει τη δουλειά της, σύμφωνα με τον Hayek, ίσως είναι αναγκαία μία «συνταγματική φάση». Σε αυτή τη φάση, πρέπει να εξασφαλιστούν πλήρη και απεριορίστα δικαιώματα ατομικής ιδιοκτησίας: όλες οι υβριδικές μορφές ιδιοκτησίας, όπως η δημόσια, η ημι-δημόσια, η συνεταιριστική και κάθε άλλη ρύθμιση, που περιορίζει την ελεύθερη διάθεση περιουσιακών στοιχείων και την πλήρη απόλαυση του εισοδήματος από αυτά, πρέπει να εξαλειφθούν. Οι συνδικαλιστικές ενώσεις που συμμετέχουν στις συλλογικές διαπραγματεύσεις είναι επίσης ένα εμπόδιο που πρέπει να εξαλειφθεί. Το γεγονός ότι, κατά την περίοδο μετά την 11η Σεπτεμβρίου 1973, η «συνταγματική φάση» στην περίπτωση της Χιλής περιλάμβανε κρατική τρομοκρατία, μαζικούς βασανισμούς και την εκτέλεση χιλιάδων ανθρώπων που είχαν συνδεθεί με την κυβέρνηση Λαΐκού Μετώπου του Salvador Allende δεν ήταν κατ' ανάγκη η πρώτη προτίμηση των νεοφιλελεύθερων ιδεολόγων. Όμως, έπεισαν τον Pinochet και τα υπόλοιπα μέλη της χούντας ότι η επώδυνη «χειροτεχνία» τους έθετε τα θεμέλια ενός λαμπρού μέλλοντος. Το νέο σύνταγμα που η χιλιανή δικτατορία επέβαλε στη χώρα έλαβε τον τίτλο ενός από τα βιβλία του Hayek (*Το Σύνταγμα της Ελευθερίας*), προς τιμήν του.

Η επίθεση στην εργασία και η αναδιοργάνωση του εργατικού δυναμικού

Αφότου εκλέχθηκε στη θέση της πρώτης γυναίκας πρωθυπουργού στην ιστορία της Βρετανίας, το 1979, η Margaret Thatcher υιοθέτησε την ίδια πολιτική. Με διαφορές ως προς την έμφαση, ακολούθησε η κυβέρνηση Reagan, έναν χρόνο αργότερα. Πράγματι, στη δέκατη επέτειο του πραξικοπήματός του, ο Pinochet μπορούσε να υπερηφανεύεται ότι η χιλιανή λύση είχε αναχθεί σε παγκόσμια τάση. Σε κάποιες χώρες, όπως η Αργεντινή, ακολούθησε ένα κύμα κρατικής τρομοκρατίας που ξεπέρασε ακόμα και εκείνη της Χιλής: σε άλλες, οι κοινοβουλευτικές διαδικασίες και η αστική νο-

μιμότητα μαλάκωσαν το χτύπημα. Όμως, η «συνταγματική φάση» υπονοούσε εκτεταμένη βία σε παγκόσμια κλίμακα. Η κρίση του χρέους, που προκλήθηκε από την απόφαση της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ το 1979 να αυξήσει τα πραγματικά επιτόκια σε διεθνή δάνεια, τα οποία συνάπτονταν με ελευθεριότητα κατά την προηγούμενη δεκαετία, έσπειρε συγκρούσεις και πείνα σε όλο τον πλανήτη. Παράλληλα, ο Νέος Ψυχρός Πόλεμος, που εξαπολύθηκε την ίδια χρονιά εναντίον του Σοβιετικού μπλοκ, καθώς και το Δόγμα Reagan με το πρόγραμμα αντεπαναστατικής βίας εναντίον προοδευτικών κυβερνήσεων και απελευθερωτικών κινήματων στον Τρίτο Κόσμο, προκάλεσαν ακόμα περισσότερες απώλειες ανθρώπινων ζωών, κατάρρευση του κράτους και ροές προσφύγων.

Ένας βασικός στόχος των πολιτικών της Thatcher και του Reagan υπήρξε η οργανωμένη εργασία. Σήμερα, λησμονείται συχνά η συχνότητα με την οποία στα χρόνια της Thatcher έλαβαν χώρα σκηνές που παρέπεμπαν περίπου σε εμφύλιο πόλεμο, όχι μόνο στη γνωστή απεργία των ανθρακωρύχων, αλλά και στις ταραχές εναντίον του κεφαλαικού φόρου, και αλλού. Η ηρωινομανία στην Ουαλία έχει τις ρίζες της στο κλείσιμο των ανθρακωρυχείων και την παρακμή της βαριάς βιομηχανίας. Από την άλλη μεριά, το City του Λονδίνου τονώθηκε από τις ιδιωτικοποιήσεις που προώθησε η Thatcher, με τις οποίες οι εθνικοποιημένες βιομηχανίες και υποδομές κατέληξαν στα χέρια ιδιωτών (όπως ακριβώς οι φημισμένοι εμπορικοί τραπεζικοί οίκοι του City εξαγοράστηκαν από αμερικανικούς, ελβετικούς και γερμανικούς χρηματοπιστωτικούς γίγαντες). Στο φιλελευθεροποιημένο περιβάλλον του City, αναπτύχθηκαν νέα χρηματοπιστωτικά εργαλεία που μετέτρεψαν την αγορά σε έναν αδιαφανή μηχανισμό κερδοσκοπικού πλουτισμού, αποδίδοντάς της μία περίπου μαγική ιδιότητα ως τελικός ρυθμιστής της μοίρας εταιρειών, οικονομικών πολιτικών και ανθρώπινων ζωών. Μόνο η παράταιρη χρήση της λέξης «αγορά» σε φράσεις όπως «οι αγορές είναι ανήσυχες» (ως προς ένα ανεπιθύμητο πολιτικό μέτρο), «να ικανοποιηθούν οι αγορές» κ.λπ., αποκαλύπτει ότι στην αγορά ενυπάρχουν διακριτές κοινωνικές δυνάμεις σε δράση, και όχι απλά ο διανεμητικός μηχανισμός που συνήθως υπονοείται με τον όρο «αγορά».

Συνεπώς, οι συνέπειες των ιδιωτικοποιήσεων ως κομμάτι της αλά Hayek «συνταγματικής φάσης» είναι διττές. Από τη μία μεριά, η ιδιωτικοποίηση των δημοσίων αγαθών απελευθερώνει τη διαδικασία πλουτισμού, διευρύνοντας τη σφαίρα εντός της οποίας μπορούν να πραγματοποιηθούν ιδιωτικά κέρδη. Αυτό υποστηρίζεται, παραδόξως, από την κρατική δαπάνη· σήμερα, η βρετανική κυβέρνηση πληρώνει περισσότερα για τη λειτουργία των ιδιωτικοποιημένων σιδηροδρόμων ανά μίλι, σε σχέση με ό,τι πλήρωνε όταν οι βρετανικοί σιδηρόδρομοι ανήκαν ολοκληρωτικά στο δημόσιο, ενώ οι τιμές των εισιτηρίων έχουν αυξηθεί δραματικά. Μαζί με τις συμπράξεις δημοσίου-ιδιωτικού τομέα και άλλες συμφωνίες, μία σταθερή παροχή δημοσίων χρηματικών πόρων εντάσσεται στα κυκλώματα του ιδιωτικού κεφαλαίου· μέσω των

ολοένα και πιο σύνθετων κερδοσκοπικών λειτουργιών των παγκόσμιων αγορών χρήματος και κεφαλαίου· ο ιδιωτικός πλουτισμός έχει λάβει ανεπανάληπτες διαστάσεις. Η λειτουργία αυτού του μηχανισμού διακόπηκε ορμητικά κατά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Τα χρέη κρατών, εταιρειών και νοικοκυριών φούσκωσαν πέρα από την αντοχή της «αγοράς». Όμως, το κράτος, ως η βασική έκφραση της εξουσίας της άρχουσας τάξης, δεν είναι σε θέση να επιδιώξει επανορθώσεις που θα πλήξουν τις τάξεις των ιδιοκτητών. Η με μισή καρδιά ανάληψη του ελέγχου στον τραπεζικό τομέα δεν πρόκειται να επεκταθεί πέρα από την τωρινή κατάσταση εκτάκτου ανάγκης· αντίθετα, τον λογαριασμό καλούνται να τον πληρώσουν οι εργαζόμενοι πληθυσμοί. Για να καταλάβουμε πώς θα αντιδράσουν αυτοί, πρέπει να στραφούμε στη δεύτερη συνέπεια των ιδιωτικοποιήσεων – την επίθεση στην εξουσία των συνδικάτων.

Η ιδιωτικοποίηση των δημόσιων εταιρειών κοινής ωφέλειας και υποδομών υποσκάπτει την ικανότητα των εργαζομένων να εδραιωθούν ως συλλογικό υποκείμενο στην κοινωνικο-πολιτική τάξη πραγμάτων. Η επίθεση της Thatcher στο οργανωμένο εργατικό κίνημα της Βρετανίας δεν περιορίστηκε στην ανηλεή δράση κατά των ανθρακωρύχων ή στην αντεργατική νομοθεσία που θέτει την απεργία υπό τον περιορισμό κυβερνητικά ελεγχόμενων διαδικασιών. Η επίθεση αυτή δημιούργησε και μεγέθυνε μία υπο-τάξη που δεν έχει καμία προοπτική κοινωνικής ανόδου, ούτε για τα μέλη της, ούτε για τους απογόνους τους.

Ακόμα και στις κοινωνικά στάσιμες αγγλόφωνες κοινωνίες, η παρουσία ενός οργανωμένου εργατικού κινήματος κατέστησε δυνατή την πίστη στην υλική βελτίωση των συνθηκών ζωής και την εξασφάλιση της παροχής συλλογικών αγαθών, όπως η υγεία και η παιδεία. Απομακρύνοντας τους άξονες πάνω στους οποίους στηριζόταν αυτή η πίστη, ο νεοφιλελευθερισμός οδηγεί ολοένα και περισσότερους ανθρώπους σε ένα περιβάλλον μόνιμης ανεργίας, επισφαλούς εργασιακής κινητικότητας και βραχυβίων συμβάσεων εργασίας. Η –κατά προτίμηση παράνομη– μετανάστευση λειτουργεί ως ξεχωριστή μπουκαπόρτα, μέσω της οποίας προωθείται η γενική, μαζική υποβάθμιση των εργαζομένων σε μία υπο-τάξη.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η ανάπτυξη μιας μακροπρόθεσμης οπτικής για την ατομική βελτίωση, και φυσικά η σύλληψη της δυνατότητας μιας εκτεταμένης κοινωνικής μεταβολής, δείχνουν ολοένα και πιο απίθανες. Έχοντας απολέσει τις σταθερές του ως μία συνεκτική κοινωνική δύναμη, ο εργαζόμενος πληθυσμός αποσυντίθεται σε μία άμορφη μάζα ατόμων που υπόκεινται σε πολιτιστική υποβάθμιση, αποσάθρωση της οικογενειακής ζωής, και σε άλλα χαρακτηριστικά του λούμπεν προλεταριάτου, συμπεριλαμβανομένης της ροπής προς τον λαϊκισμό, την ξενοφοβία και τη γενική ανομία. Σήμερα, η ικανότητα αντίστασης σε αυτήν τη διαδικασία επιβιώνει κυρίως στη Νότια Ευρώπη· το γεγονός αυτό μας παραπέμπει στον ρόλο της ΕΕ ως κινητήρα του νεοφιλελευθερισμού.

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην τρέχουσα κρίση

Η σημερινή ΕΕ ξεκίνησε ως μία δομή για να υποβοηθήσει τον συγχρονισμό των οικονομιών των έξι αρχικών κρατών-μελών προς ένα κοινωνικά προστατευτικό, κεϋνσιανό μοντέλο. Καμία άλλη επιλογή δεν ήταν δυνατή, με την καθεστηκυία τάξη εντελώς ανυπόληπτη και αντιμέτωπη με μία Σοβιετική Ένωση που απολάμβανε ένα ανεπανάληπτο γόητρο εξαιτίας της στρατιωτικής της νίκης έναντι των ναζιστικών στρατευμάτων. Και το εργατικό κίνημα βγήκε από τον πόλεμο με μία διευρυνόμενη επιρροή, η οποία είχε κερδηθεί λόγω της συμμετοχής στην Αντίσταση, ιδιαίτερα στη Γαλλία. Η κυβέρνηση Λαϊκού Μετώπου της δεκαετίας του '30 είχε ήδη κάνει σημαντικές παραχωρήσεις στην εργατική τάξη, που περιλάμβαναν από μισθολογικές αυξήσεις ως και διακοπές επί πληρωμή. Την περίοδο 1944-45, οι εθνικοποιήσεις και η κρατική επίβλεψη παντού υποστήριξε την οικοδόμηση μιας αμερικανικού στυλ φορντιστικής πολιτικής οικονομίας, επικεντρωμένης στη μαζική παραγωγή διαρκών καταναλωτικών αγαθών. Η καθυπόταξη των παλαιών βιομηχανιών χάλυβα υπέρ των βιομηχανιών αυτοκινήτου και οικιακών αγαθών επιτεύχθηκε με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, το πρώτο βήμα στον μακρύ και ελικοειδή δρόμο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Στη δεκαετία του 1980, ο αρχικός προσανατολισμός των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (που στο μεταξύ είχαν διευρυνθεί με την προσθήκη της Βρετανίας, της Ιρλανδίας και της Δανίας) προς το κράτος πρόνοιας δέχθηκε ισχυρές πιέσεις από τη νεοφιλελεύθερη επανάσταση της Thatcher. Τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά του κύματος ιδιωτικοποίησης και φιλελευθεροποίησης που ξεκίνησε στη Βρετανία άρχισαν να επεκτείνονται σε όλη την ήπειρο, αν και απαιτήθηκε η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης για να καταφέρουν πλήρως οι Ευρωπαίοι επιχειρηματίες να μετασχηματίσουν τα κράτη-μέλη. Κατά τη δεκαετία του '90, πάντως, η ΕΕ εξελίχθηκε στο βασικό επίπεδο προώθησης της «ανταγωνιστικότητας» στις διάφορες χώρες.

Εκτός από τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, που ανυπομονούσαν να αυξήσουν τα ποσοστά κέρδους τους ύστερα από τη γεμάτη κρίσεις δεκαετία του 1970, σημαντικό ρόλο σε αυτή τη μετάβαση έπαιξαν σοσιαλδημοκράτες πολιτικοί ταγμένοι στη μετάλλαξη των κομμάτων τους προς τον νεοφιλελευθερισμό. Ο Tony Blair ήταν η ηγετική φιγούρα στη Βρετανία, μαζί με τον Wim Kok στην Ολλανδία και τον Bill Clinton ως μαζορέτα τους στις ΗΠΑ. Στο πλαίσιο μιας επιθετικής στρατηγικής παγκοσμιοποίησης που ακολούθησε η κυβέρνηση Clinton, ο «Τρίτος Δρόμος», υποτίθεται ευρισκόμενος ανάμεσα στην κλασική σοσιαλδημοκρατία και τον αποκάλυπτο νεοφιλελευθερισμό, έγινε μόδα σε όλη την Ευρώπη. Όμως, ούτε καν στη Βρετανία δεν κυριάρχησε τόσο πολύ το νεοφιλελεύθερο κήρυγμα στο πολιτικό ιδίωμα όσο συνέβη στο επίπεδο της ΕΕ.

Η «ανταγωνιστικότητα» της ΕΕ θα πρέπει να σχετιστεί με σαφήνεια με τη διττή επίδραση της νεοφιλελεύθερης ιδιωτικοποίησης: κερδοσκοπικός πλουτισμός για τα ανώτερα εισοδήματα, και απομάκρυνση των δικλίδων ασφαλείας για τον μισθωτό πληθυσμό. Η ένταση του ανταγωνισμού για θέσεις εργασίας τροφοδοτεί την «ανταγωνιστικότητα», ακόμα και όταν φαινομενικά ο στόχος είναι να δημιουργηθεί ανταγωνισμός ανάμεσα σε επιχειρήσεις. Έτσι, η ΕΕ πρόσφατα αποφάσισε ότι οι γαλλικοί σιδηροδρομοί SNCF πρέπει να καταταμηθούν ή να επιτρέψουν την παρουσία ανταγωνίστριας εταιρείας. Όμως, η κρατική SNCF είναι ίσως η πιο αποτελεσματική και επιτυχημένη εταιρεία σιδηροδρόμων στον κόσμο, με ένα υπερσύγχρονο σιδηροδρομικό δίκτυο που συνδέει όλες τις γωνιές της χώρας. Με την υπερταχεία TGV, η SNCF προσφέρει ένα από τα ελάχιστα δίκτυα σιδηροδρόμων που μπορούν πραγματικά να ανταγωνιστούν τις αεροπορικές εταιρείες χαμηλού κόστους (ειδικά αν λάβουμε υπόψη τα περιβαλλοντικά κόστη των αεροπορικών πτήσεων βέβαια, τα νεοφιλελεύθερα οικονομικά δεν αναγνωρίζουν την ύπαρξη κόστους στην περιβαλλοντική καταστροφή).

Ο πραγματικός στόχος των πιέσεων της ΕΕ στη Γαλλία για να ανοίξει τους σιδηροδρόμους της στον «ανταγωνισμό» δεν είναι, συνεπώς, η βελτίωση των δρομολογίων των τρένων, αλλά να τραβηχτεί το χαλί κάτω από τα πόδια των ισχυρών συνδικάτων των εργαζομένων στους σιδηροδρόμους. Όπως και οι αεροπορικές εταιρείες χαμηλού κόστους, έτσι και ο οποιοσδήποτε εναλλακτικός πάροχος στο γαλλικό σιδηροδρομικό δίκτυο θα έπρεπε να βασιστεί σε «ελαστικούς» εργαζόμενους, χωρίς επαρκή μισθό και σύνταξη, χωρίς μία προδιαγεγραμμένη καριέρα, χωρίς υποδομές εκπαίδευσης κ.λπ. Η ευρωπαϊκή απελευθέρωση των ταχυδρομικών υπηρεσιών που στην Ολλανδία, για παράδειγμα, οδήγησε στην ύπαρξη τεσσάρων ταχυδρομικών εταιρειών, οι οποίες απασχολούν προσωρινούς εργαζόμενους με εξαιρετικά χαμηλή ωριαία αμοιβή ως και 4 ευρώ την ώρα, αποτελεί άλλο ένα παράδειγμα αυτής της τάσης.

Εντέλει, τα υποτιθέμενα πλεονεκτήματα από τη διάλυση των καλά οργανωμένων –και συνδικαλιζόμενων– δημόσιων υπηρεσιών είναι εντελώς νεφελώδη. Τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι καταναλωτές είναι χαμένοι, όχι μόνο με όρους τιμών και μισθών, αλλά και ως αποτέλεσμα της αποδιοργάνωσης. Η διάλυση των εθνικών σιδηροδρομικών εταιρειών σε κατόχους franchise περιφερειακών σιδηροδρόμων, παρόχους υποδομών, επισκευαστές και διακινητές εμπορευμάτων πολλαπλασίασε τα προβλήματα συντονισμού, επειδή ο μόνος κοινός στόχος που απομένει είναι το κέρδος. Στη Βρετανία, μία σειρά θανατηφόρων σιδηροδρομικών δυστυχημάτων που προκλήθηκαν από την απασχόληση ανειδίκευτων προσωρινών εργατών στην επισκευή των γραμμών, ανάγκασε την κυβέρνηση Μπλερ να επανεθνικοποιήσει την εταιρεία συντήρησης του σιδηροδρομικού δικτύου Railtrack.

Η ευρωπαϊκή υπο-τάξη και ο ανταγωνισμός της ξένης εργασίας

Η σαφής τάση για ιδιωτικοποίηση και φιλελευθεροποίηση που προωθεί η ΕΕ έχει επιταχύνει τις συνεχιζόμενες αλλαγές στη σύνθεση του εργατικού δυναμικού στα κράτη-μέλη. Ήδη στην πορεία του προηγούμενου αιώνα, η πλειοψηφία των εργαζομένων που επιτελούσαν καθήκοντα στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα (αγρότες γης και χειρωνακτικοί βιομηχανικοί εργάτες) είχε μειωθεί, όταν αυτή η επιτάχυνση δημιούργησε την οξεία απόκλιση ανάμεσα στην επεκτεινόμενη υπο-τάξη, την οποία ο Μαρξ αποκαλεί «εφεδρικό στράτο εργασίας», και ένα ανώτερο στρώμα στο οποίο ανατίθενται καθήκοντα επίβλεψης, συντονισμού και διοίκησης, σχεδιασμού προϊόντων και υπηρεσιών, πωλήσεων, έρευνας, τεχνολογίας, κ.λπ.: τα στελέχη.

Δεν πρέπει να υποθέσουμε ότι αυτά τα σχετικά καλοπληρωμένα στελέχη εξαιρούνται από τις πιέσεις της εργασιακής ανασφάλειας και των εξοντωτικών εργασιακών πρακτικών που συνόδεψαν τη νεοφιλελεύθερη στροφή. Όπως τραπεζικά έδειξε η ιδιωτικοποιημένη France Télécom, οι πιέσεις σε εξειδικευμένους σχεδιαστές και διευθυντικά στελέχη μπορούν να είναι τόσο έντονες ώστε να καταλήξουν σε κύματα αυτοκτονίας που σχετίζονται με την εργασία. Όμως, η γενική πολιτική τάση της τάξης των στελεχών είναι προς τα δεξιά, εν μέρει καμουφλαρισμένη ως υποστήριξη προς τη σοσιαλδημοκρατία του Τρίτου Δρόμου – μία σοσιαλδημοκρατία που υιοθέτησε επιθετικά τον νεοφιλελευθερισμό όταν άλλοι σχηματισμοί, ιστορικά στα δεξιά της σοσιαλδημοκρατίας, παρέμεναν προσκολλημένοι στον (κοινωνικό) συντηρητισμό, εμφανιζόμενοι έτσι ως σχετικά μετριοπαθείς απέναντί της.

Στο άλλο άκρο, η νεοφιλελεύθερη ΕΕ πρωτοστάτησε στην αφαίρεση των προστατευτικών δομών που προφύλασσαν τους εργαζόμενους από την πτώση στον εφεδρικό στράτο εργασίας. Εκεί, οι μετατοπισμένοι εγχώριοι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν τον εργασιακό και οικιστικό ανταγωνισμό εργαζομένων που κατάγονται από χώρες εκτός της ΕΕ, οι οποίοι προσλαμβάνονται για να συντηρήσουν τη ναυπηγική βιομηχανία και τη βιομηχανία χάλυβα που πλήττονται από τον ασιατικό ανταγωνισμό, ή για να εργαστούν ως ανειδίκευτοι εργάτες στην καθαριότητα και σε άλλες παρεμφερείς δραστηριότητες. Ήδη από τις δεκαετίες του '60 και του '70, αυτό είχε καταλήξει να είναι ένα σύνθετο σύστημα ροών, που μέσω των μηχανισμών οικογενειακής επανένωσης και γενεαλογικής αναπαραγωγής δημιούργησε θύλακες ξένων εργατών εντός της ΕΕ. Οι πολιτιστικές διαφορές, οι οποίες κάτω από το αρχικό καθεστώς του κράτους-πρόνοιας ήταν ακόμα διαχειρίσιμες, οξύνθηκαν με τη νεοφιλελεύθερη στροφή της δεκαετίας του '80 καθώς ο εγχώριος εργαζόμενος πληθυσμός καλείτο να συμβιβαστεί όχι μόνο με τη δική του απώλεια εισοδήματος και κοινωνικού στάτους, αλλά και με την υποβάθμιση της κατοικίας και άλλων κοινωνικών παροχών.

Την ίδια στιγμή, η ιστορική Αριστερά έχει αποποιηθεί τον ρόλο της στην οργάνωση της εργατικής τάξης. Προσχωρώντας στο κύμα του νεοφιλελευθερισμού, ακό-

μα και κόμματα με μία λαμπρή παράδοση, όπως το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, παρέδωσαν το προλεταριάτο στον παραλογισμό της περιστασιακής αγοράς εργασίας και στις σειρήνες των ξενοφοβικών δημεγευτών.

Η πάλη εναντίον της διάλυσης της εργατικής τάξης διεξάγεται πιο έντονα στα νότια κράτη-μέλη της ΕΕ – στην Ελλάδα πρώτα απ' όλα, τη Γαλλία, τις χώρες της Ιβηρικής, πιθανόν και τη Ρουμανία. Όμως, θα ήταν τεράστιο λάθος να μην δούμε τον αμυντικό χαρακτήρα αυτής της πάλης ως μία σειρά ενεργειών οπισθοφυλακής με στόχο την επιβράδυνση της ανηλεούς νεοφιλελεύθερης επίθεσης. Δεν μπορούμε να της προσδώσουμε έναν ηρωικό χαρακτήρα. Κάθε γύρος κινητοποιήσεων ενέχει τον κίνδυνο ότι θα είναι ο τελευταίος, καθώς από τη μία μέρα στην άλλη η απώλεια της δουλειάς ή μία σοβαρή χειροτέρευση του κοινωνικού στάτους κάποιου μπορεί να εξάλειψει τη βάση της συμμετοχής του σε ένα συλλογικό αίτημα.

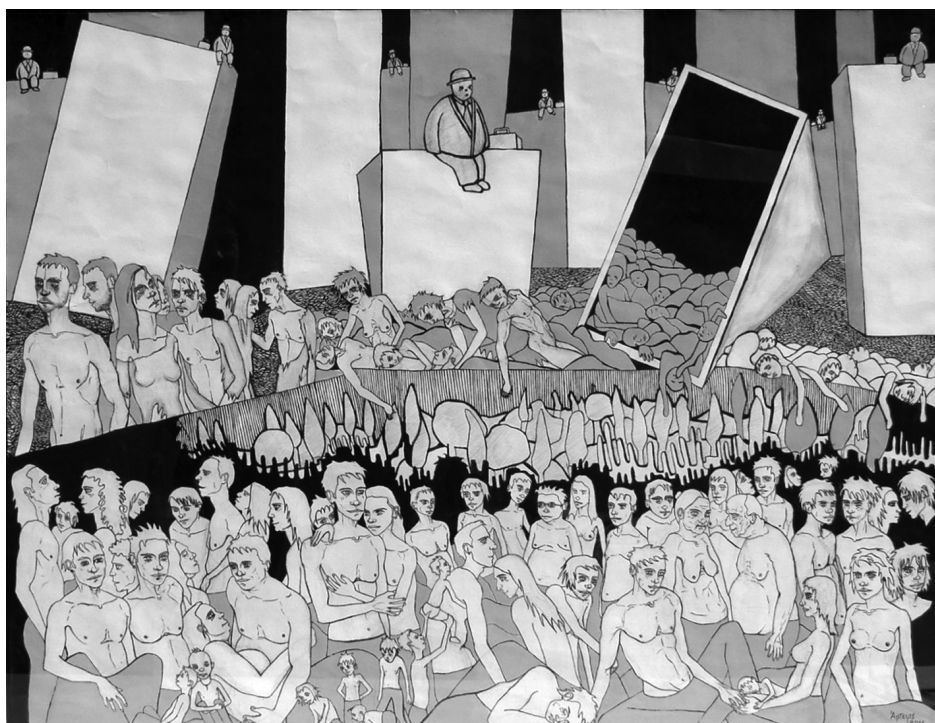
Αυτές είναι οι συνθήκες μέσα στις οποίες πρέπει να καταστρωθεί ένα πρόγραμμα για την ανάκτηση μίας επιθετικής στρατηγικής υπέρ των εργατικών συμφερόντων. Ιδού τρία στοιχεία που πρέπει να εμπεριέχονται σε ένα τέτοιο πρόγραμμα:

- Πρώτον, άμεσοι αγώνες για την αποκατάσταση της εργασιακής ασφάλειας και των κατάλληλων συνθηκών εργασίας, μαζί με την απώθηση των ευέλικτων εργασιακών σχέσεων, την προστασία των χειρωνακτών εργατών από την αύξηση του συντάξιμου ορίου ηλικίας, κ.ο.κ. Εδώ, ο ρόλος των ξένων εργατών που διατηρούν δεσμούς με τις χώρες καταγωγής τους είναι εξαιρετικά κρίσιμος, επειδή μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρα με τους εργαζόμενους σε αυτές τις χώρες (είτε εντός της ΕΕ είτε στην περίμετρο, όπως η Τουρκία και οι χώρες του Maghreb), με τους οποίους θα μπορούσε να υπάρξει συμφωνία πάνω σε μία κοινή πλατφόρμα για, π.χ., το ζήτημα ενός ελάχιστου μισθού με ισχύ σε όλες τις εμπλεκόμενες χώρες.
- Δεύτερον, οι αγώνες θα πρέπει να στοχεύουν στην αύξηση της ζήτησης για μία περιεκτική νέου τύπου εκπαίδευση, βασισμένη εν μέρει στη γαλλική εμπειρία των πολλών ωρών στο σχολείο με παράλληλη παροχή υγιεινών γευμάτων, αλλά και με την ένταξη της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης και της φυσικής αγωγής στο πρόγραμμα μαθημάτων. Μία τέτοια εξέλιξη θα ανέβαζε το πολιτιστικό επίπεδο των νέων γενεών, δημιουργώντας κοινές εμπειρίες που καθιστούν τους νέους άνοσους στα ωμά στερεότυπα πάνω στα οποία βασίζεται η ξενοφοβική προπαγάνδα. Σε συνδυασμό με τη διατήρηση ενός συστήματος υγείας υψηλής ποιότητας, που περιλαμβάνει ελκυστικά προγράμματα ενθάρρυνσης υγιεινών τρόπων ζωής και ενδιαφέροντος για το περιβάλλον, αυτή θα έπρεπε να είναι η βάση για έναν νέο τύπο κοσμοπολίτικης υπηκοότητας του πολίτη.
- Τρίτον, πρέπει να υπάρξει μία προσπάθεια να θιχτεί το ζήτημα των αιτιών που οδηγούν ολόένα και περισσότερα μέρη του πλανήτη στην ερημοποίηση, ως αποτέλεσμα πολέμων, της κατάρρευσης του κράτους και της οικολογικής εξάντλησης. Αυτές οι συνθήκες ευνοούν νέες ροές προσφύγων και προσθέτουν περισσότερους εκτο-

πισμένους ανθρώπους στα εναπομείναντα ασφαλή καταφύγια στη Δύση, ή κάπου στη μέση ανάμεσα στη Δύση και τις περιοχές που εγκαταλείπουν. Αυτή η ιδεολογική δουλειά ως στόχο της θα πρέπει να έχει την αποκάλυψη του ρόλου του παγκόσμιου κεφαλαίου και των πιο επιθετικών και αλαζονικών δυτικών κρατών, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Βρετανία και το Ισραήλ, στην καταστροφή του πλανήτη ως φυσική κατοικία της ανθρωπότητας.

Και πάλι, δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι τέτοια αιτήματα μπορούν να τροφοδοτήσουν ένα κίνημα που περιμένει απλά να τα υλοποιήσει· δεν υπάρχει το έδαφος για μία τέτοια πεποίθηση. Όμως, ακόμα και σε συνθήκες υποχώρησης του κινήματος, η ιδέα της ανάκαμψης και της ανάληψης της επίθεσης δεν θα πρέπει να εγκαταλειφθεί.

Μετάφραση από τα Αγγλικά: Ηρακλής Οικονόμου

Τσακνιά Αρτεμης «fast track»

